

KONFERENSIYALAR COM

ANJUMANLAR PLATFORMASI

**XI RESPUBLIKA ILMIY-
AMALIY KONFERENSIYASI**

**YANGI DAVR ILM-
FANI: INSON UCHUN
INNOVATSION G'OYA
VA YECHIMLAR**

DEKABR, 2025

ELEKTRON NASHR:
<https://konferensiyalar.com>

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR

**XI RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY
KONFERENSIYASI MATERIALLARI**

2025-yil, dekabr

TOSHKENT-2025

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
XI Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
1-jild, 11-son (dekabr, 2025-yil). – 92 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2025-yil, 15-dekabr

Mas'ul muharrir:
Isanova Feruza Tulqinovna

Annotatsiya

Mazkur to'plamda "Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar" mavzusidagi XI Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari jamlangan. Nashrda respublikaning turli oliy ta'lim muassasalari, ilmiy markazlari va amaliyotchi mutaxassislari tomonidan tayyorlangan maqolalar o'rin olgan bo'lib, ular ijtimoiy-gumanitar, tabiiy, texnik va yuridik fanlarning dolzarb muammolari va ularning innovatsion yechimlariga bag'ishlangan. Ushbu nashr ilmiy izlanuvchilar, oliy ta'lim o'qituvchilari, doktorantlar va soha mutaxassislari uchun foydali qo'llanma bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ilmiy-amaliy konferensiya, innovatsion yondashuv, zamonaviy fan, fanlararo integratsiya, ilmiy-tadqiqot, nazariya va amaliyot, ilmiy hamkorlik.

Barcha huquqlar himoyalangan.
© Scienceproblems team, 2025-yil
© Mualliflar jamoasi, 2025-yil

MUNDARIJA

TEXNIKA FANLARI

Xalilov Oybek, Axadova Diёra

ТРАНСФОРМАЦИЯ МЕТРОЛОГИЧЕСКИХ СИСТЕМ И ИННОВАЦИОННЫЕ МЕХАНИЗМЫ
УСИЛЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ МЕТРОЛОГИЧЕСКОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ 5-14

TARIX FANLARI

Narimov Asadbek

XIVA XONLIGINING XVIII–XIX ASRLARDAGI TASHQI SIYOSATI 15-17

IQTISODIYOT FANLAR

Murtazayev Isabek

SAMARQAND VA NAVOIY VILOYATLARINING MINTAQAVIY SALOHİYATI HAMDA TARMOQ
STRUKTURASINING SHAKLLANISH XUSUSIYATLARI 18-21

Pulatov Dilshod, Son Evgeniya

MEDIUM TERM BUDGETING AS A LINK BETWEEN WIDE FISCAL POLICY PURPOSES AND
BUDGETING 22-25

Маджитова Лолахон

ПЕРСПЕКТИВЫ ВЗАИМООТНОШЕНИЯ ТРАДИЦИОННЫХ ФИНАНСОВЫХ ИНСТИТУТОВ И
ФИНТЕХ-СТАРТАПОВ 26-30

FILOLOGIYA FANLARI

Ubbiniyazova Jamila

ЕПИК QAXRAMON TABIATINING DUALLIGI (QORAQALPOQ XALQ DOSTONI «ALPAMIS»
MISOLIDA) 31-34

Хакимова Дилдора

БИЛИНГВИЗМ В МНОГОЭТНИЧНЫХ РЕГИОНАХ УЗБЕКИСТАНА: САМАРКАНД–БУХАРА–
ТАШКЕНТ КАК СОЦИОЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ МОДЕЛИ 35-38

Matmurodov Xojimurod

REY BREDBERINING MARSGA HUYUM ASARI BILVOSITA TARJIMASIDA RANG NOMLARINING
TAHLILI 39-42

Muzaffarov Javlon

JON TOLKIN IJODIDA GERMAN VA SKANDINAV EPOSI KUCHI VA TA'SIRI 43-46

YURIDIK FANLAR

G'ulommamatova Parvina

KRIPTO-AKTIVLAR ORQALI PUL YUVISHGA QARSHI KURASH: XALQARO HUQUQIY
MEXANIZMLAR 47-52

Normurodova Behro'za

IJTIMOY TARMOQLARDAN RAQAMLI DALIL TO'PLASHDA FOYDALANUVCHI HUQUQLARI VA
DAVLAT MANFAATLARI TO'QNASHUVI: XALQARO-HUQUQIY JIHATLAR 53-59

Караходжаева Окилахон

ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ФОРМ ПАРЛАМЕНТСКОГО КОНТРОЛЯ 60-63

PEDAGOGIKA FANLARI

Haqiqatbekov Zafarbek

OLY TA'LIM TIZIMIDA TALABALAR SOG'LIG'INI SAQLASHDA PSIXOLOGIK MASLAHAT VA
PEDAGOGIK TRENINGLARNING ROLI 64-68

Rustamova Shoxista

TALABALAR TADQIQOT KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHDA ONLAYN ILMIY
LOYIHALAR TAJRIBASI 69-73

Turaxodjayeva Zulxumor

RAQAMLI HIKOYACHILIK (DIGITAL STORYTELLING) ASOSIDA AXLOQIY TARBIYA: SINFDAN
TASHQARI FAOLIYATDA QO'LLASH 74-76

Butayev Norbek

ZAMONAVIY YONDASHUVLAR ASOSIDA TALABALARNING MUHANDISLIK
KOMPETENTLIGINI SHAKLLANTIRISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH 77-80

Jonibekova Mehriniso

REFLECTIVE PRACTICE AS A WAY OF DEVELOPING THE PROFESSIONAL IDENTITY OF
TEACHERS 81-83

TIBBIYOT FANLARI

Нурмаматова Нугина

ОСОБЕННОСТИ РАННЕЙ ДИАГНОСТИКИ АФФЕКТИВНЫХ РАССТРОЙСТВ ПРИ
ДЕМЕНЦИИ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ И КЛИНИЧЕСКИЙ ВЗГЛЯД 84-86

PSIXOLOGIYA FANLARI

Rahmatullayeva Mushtariy

IJODIY FIKRLASH VA AQLIY INTELLEKT MODELINING UMUMIY XUSUSIYATLARI 87-91

YURIDIK FANLAR

KRIPTO-AKTIVLAR ORQALI PUL YUVISHGA QARSHI KURASH: XALQARO HUQUQIY MEXANIZMLAR

G'ulommamatova Parvina Akbarali qizi

Toshkent davlat yuridik universiteti

Kiber huquq kafedrası o'qituvchisi

Email: gulommamatova@gmail.com

ORCID: 0009-0007-2120-2292

Annotatsiya. Ushbu tadqiqotda kripto-aktivlar orqali amalga oshirilayotgan pul yuvish jarayonlari va ularga qarshi kurashning xalqaro huquqiy mexanizmlari tadqiq etiladi. Tadqiqotda Moliyaviy harakatlar guruhi (FATF) standartlari, Yevropa Ittifoqining MiCA reglamanti, Birlashgan Millatlar Tashkilotining konventsiyalari va blokcheyn tahlili texnologiyalarining roli ko'rib chiqiladi. Maqolada kripto-aktivlarning anonimlik xususiyatlari, mikserlash xizmatlarining huquqiy maqomi va virtual aktivlar xizmat ko'rsatuvchilari uchun belgilangan muvofiqlik talablari tahlil etiladi. Tadqiqot natijalarida xalqaro hamkorlik va harmonizatsiyalashgan reguliyativ yondashuvlarning zarurligi asoslanadi.

Kalit so'zlar: kripto-aktivlar, pul yuvish, FATF, MiCA, blokcheyn tahlili, virtual aktivlar, xalqaro huquq, moliyaviy jinoyatchilik.

COMBATING MONEY LAUNDERING THROUGH CRYPTO-ASSETS: INTERNATIONAL LEGAL MECHANISMS

Gulommamatova Parvina Akbarali qizi

Tashkent State Law University

Teacher, Department of Cyber Law

Annotation. This research examines money laundering processes conducted through crypto-assets and international legal mechanisms for combating them. The research analyzes Financial Action Task Force standards, the European Union's MiCA regulation, United Nations conventions, and the role of blockchain analysis technologies. The article discusses anonymity features of crypto-assets, legal status of mixing services, and compliance requirements established for virtual asset service providers. The research findings substantiate the necessity of international cooperation and harmonized regulatory approaches.

Key words: crypto-assets, money laundering, FATF, MiCA, blockchain analysis, virtual assets, international law, financial crime.

DOI: <https://doi.org/10.47390/ydif-y2025v1i11/n10>

Kriptovalyutalar zamonaviy moliyaviy tizimda inqilobiy o'zgarishlarni olib keldi va to'lov operatsiyalarini tezlashtirish, xarajatlarni kamaytirish hamda moliyaviy xizmatlarga kirishni kengaytirish imkoniyatlarini yaratdi. Biroq virtual aktivlar bilan bog'liq anonimlik xususiyatlari jinoyatchilar tomonidan giyohvand moddalar savdosi, noqonuniy qurol olib kirish, firibgarlik, soliq to'lovlaridan bo'yin tovlash, kiberhujumlar, sanksiyalarni chetlab o'tish, bolalarni ekspluatatsiya qilish va odam savdosi kabi turli xil jinoyatlardan olingan daromadlarni yuvish uchun foydalanilmoqda [4; 12-b.]. Ushbu holat xalqaro huquqiy tizimlarni yangi tartibga solish mexanizmlarini ishlab chiqishga undadi va bugungi kunda kripto-aktivlar

orqali amalga oshiriladigan pul yuvish jarayonlariga qarshi kurash global moliyaviy xavfsizlikning muhim tarkibiy qismiga aylandi.

Kriptovalyutalar foydalanuvchilar sonining 560 millionga yetishi bilan global miqyosda keng tarqaldi va bu o'sish moliyaviy jinoyatchilik xavfini oshirish nuqtai nazaridan diqqatga sazovordir [8; 26-b.]. Kriptovalyuta operatsiyalarini moliya institutlari va regulyatorlar tomonidan nazorat qilish va monitoring o'tkazishning yetishmasligi raqamli valyutalar foydalanuvchilarini moliyaviy jinoyatchilikka duchor qilmoqda va bu cheklovlar pul yuvish qonunchiligini buzish muhitini shakllantirmoqda [8; 27-b.]. Shu bois xalqaro hamjamiyat ushbu muammoga javob sifatida keng qamrovli huquqiy asos yaratish ustida ish olib bormoqda.

Birlashgan Millatlar Tashkilotining 1988-yilda qabul qilingan Giyohvand moddalar va psixotrop moddalarga qarshi noqonuniy savdoga qarshi Vena konventsiyasi jinoyat daromadlari masalasini ko'tarib chiqqan va davlatlardan pul yuvishni jinoiy javobgarlikka tortishni talab qilgan birinchi xalqaro hujjat hisoblanadi [7; 26-b.]. Ushbu yondashuv keyinchalik 2003-yildagi BMTning Transmilliy uyushgan jinoyatchilikka qarshi konventsiyasi va 2005-yildagi Korruptsiyaga qarshi konventsiyasi orqali rivojlantirildi va ular jinoyat daromadlarini yuvish tushunchalarini yanada kengaytirdi hamda ularga qarshi kurash uchun maxsus talablar va tartib-qoidalarni belgiladi [7; 26-b.]. Bu konventsiyalar kriptovalyutalar paydo bo'lishidan oldin qabul qilingan bo'lsada, ular zamonaviy moliyaviy jinoyatchilikka qarshi kurashning asosiy huquqiy bazasini tashkil etadi.

2025-yil oktabr oyida Xanoyda 72 ta davlat tomonidan imzolangan BMTning Kiberjinoyatchilikka qarshi yangi konventsiyasi kiberjinoyatchilik bo'yicha birinchi keng qamrovli global shartnoma hisoblanadi [7; 28-b.]. Ushbu konventsiya 2000-yildagi Transmilliy uyushgan jinoyatchilikka qarshi konventsiya va 2005-yildagi Korruptsiyaga qarshi konventsiya bilan birgalikda zamonaviy jinoiy tahdidlarga yaxlit va o'zaro mustahkamlovchi javob berish imkoniyatini yaratadi [7; 28-b.]. Konventsiya pul yuvishni noqonuniy deb e'lon qiladi va avtomatik pul yuvish operatsiyalarini amalga oshiruvchi kriptovalyuta platformalarini xalqaro huquq nuqtai nazaridan qonunga zid deb belgilaydi, bu esa ko'plab noqonuniy operatsiyalarni to'xtatish va jinoiy kriptovalyutani oddiy valyutaga aylantirish jarayonini qiyinlashtirish imkonini beradi [7; 29-b.].

Moliyaviy harakatlar guruhi kripto-aktivlar sohasida eng muhim xalqaro standartlarni ishlab chiqqan tashkilot sifatida alohida o'rin tutadi. FATF kriptosferadagi rivojlanishlarni sinchiklab kuzatib kelmoqda va virtual aktivlarning pul yuvish va terrorizmni moliyalashtirish uchun suiste'mol qilinishini oldini olish maqsadida global, majburiy standartlarni ishlab chiqdi [4; 3-b.]. FATF standartlari davlatlardan virtual aktivlar bilan bog'liq moliyaviy faoliyat va provayderlar bilan bog'liq xavflarni baholash va kamaytirishni, provayderlarni litsenziyalash yoki ro'yxatdan o'tkazishni hamda ularni vakolatli milliy organlar tomonidan nazorat qilishni talab qiladi [4; 5-b.].

FATF Tavsiyasi 16-ga asoslangan Kripto sayohat qoidasi pul yuvish va terrorizmni moliyalashtirishga qarshi kurash uchun mo'ljallangan global standart bo'lib, Virtual aktivlar xizmat ko'rsatuvchilari va moliya institutlaridan virtual aktivlarni o'tkazishda jo'natuvchi va qabul qiluvchi haqidagi ma'lumotlarni yig'ish va almashishni talab qiladi [4; 8-b.]. Bu qoida shaxsiy ma'lumotlarning kripto yoki fiat tranzaksiyasi bilan birga harakat qilishini ta'minlab, shaffoflik va kuzatuvchanlikni oshiradi [4; 8-b.]. Yevropa Ittifoqining sayohat qoidasi FATF tavsiyalaridan ham oshib ketadi va barcha kripto-aktivlar xizmat ko'rsatuvchilaridan barcha

kripto o'tkazmalar uchun tegishli jo'natuvchi va qabul qiluvchi ma'lumotlarini almashishni talab qiladi, minimal chegara belgilamasdan [3; 45-b.].

FATF o'zining ikkinchi 12 oylik ko'rib chiqish hisobotida yomon niyatli aktyorlar tomonidan mablag'lar manbayini yashirish uchun mikserlar va tamblerslardan foydalanish sezilarli darajada oshganini qayd etdi va bir nechta mikser va tumbler xizmatlari ro'yxatdan o'tmagan VASP sifatida faoliyat yuritganligi uchun huquqni muhofaza qilish choralari natijasida yopilganini kuzatdi [5; 6-b.]. FATF o'zining Virtual aktivlar qizil bayroq ko'rsatkichlari bo'yicha yo'riqnomasida mikserlash va tamblerslash xizmatlaridan foydalanadigan tranzaksiyalarni belgilash kerakligini ta'kidladi, chunki ular ma'lum hamyon manzillari va darknet bozorlari o'rtasidagi noqonuniy mablag'lar oqimini yashirish niyatini ko'rsatadi [5; 7-b.].

Yevropa Ittifoqi kripto-aktivlar sohasida eng keng qamrovli regulativ asos yaratgan yurisdiksiya sifatida ajralib turadi. Kripto-aktivlar bozorlari reglamenti (MiCA) 2023-yil iyun oyida kuchga kirdi va regulyament umumiy yo'riqnomaning qo'llanilishidan oldin ishlab chiqilishi kerak bo'lgan sezilarli miqdordagi 2 va 3 darajali choralarni o'z ichiga oladi [3; 40-b.]. MiCA kripto-aktivlar uchun yagona Yevropa Ittifoqi bozor qoidalarini belgilaydi va regulyament mavjud moliyaviy xizmatlar qonunchiligi bilan tartibga solinmagan kripto-aktivlarni qamrab oladi [3; 41-b.]. Pul yuvish, terrorizmni moliyalashtirish va sanksiyalarni chetlab o'tish xavflarini kamaytirish uchun MiCA doirasidagi kripto-aktivlar xizmat ko'rsatuvchilari pul yuvishga qarshi kurash asosidagi majburiy tashkilotlar ro'yxatiga kiritilgan va pul yuvishga qarshi kurash va terrorizmni moliyalashtirishga qarshi kurash regulativ asosiga muvofiq kelishi shart [3; 42-b.].

MiCA 2023-yil 31-may kuni qabul qilindi va 2023-yil 29-iyun kuni kuchga kirdi, ko'pchilik qoidalar uchun bosqichma-bosqich qo'llanish 2024-yil dekabr oyidan va steyblkoinlar uchun 2024-yil iyun oyidan boshlandi [3; 40-b.]. MiCA kripto-aktivlar xizmat ko'rsatuvchilari uchun yagona litsenziyalash rejimini belgilaydi va huquqiy aniqlik, investorlarni himoya qilish va bozor yaxlitligini ta'minlashga qaratilgan [3; 41-b.]. MiCA V-bobiga ko'ra, har qanday kripto-aktivlar xizmat ko'rsatuvchisi o'zining milliy vakolatli organidan oldindan ruxsat olishi shart va ariza pul yuvish va terrorizmni moliyalashtirish xavflarini aniqlash, baholash va boshqarish uchun mustahkam ichki nazorat, siyosat va tartib-qoidalarni namoyish etishi kerak [3; 59-b.].

2018-yil 30-may kuni qabul qilingan 5-pul yuvishga qarshi kurash direktivi 2020-yil yanvar oyida joriy etildi va u kriptovalyuta birjalari va saqlash hamyon provayderlarini Yevropa Ittifoqi pul yuvishga qarshi kurash qonunlari doirasiga kiritish orqali kripto-aktivlarni tartibga solishda muhim qadam bo'ldi [3; 43-b.]. Natijada kripto birjalari va hamyon provayderlari majburiy tashkilotlar ro'yxatiga kiritildi va ular mijozlarni tekshirish, doimiy monitoring va shubhali faoliyat haqida xabar berish kabi talablarni bajarishlari shart bo'ldi [3; 43-b.].

Kriptovalyutalar orqali pul yuvish jarayonlari o'ziga xos texnik xususiyatlarga ega bo'lib, ular an'anaviy moliyaviy jinoyatchilikdan farq qiladi. Tadqiqotlar Bitcoin kripto-pul yuvuvchilar orasida keng tarqalganligini ko'rsatadi, garchi ko'pchilik biror turdagi alt-koindan ham foydalanadi va uchinchi tomon valyuta birjalari orqali noqonuniy mablag'larni yaratish va jinoyat daromadlarini yashirish keng tarqalgan usul hisoblanadi [6; 1040-b.]. Kriptovalyutaning moliyaviy jinoyatchilikka moyilligining sabablari haqidagi joriy

munozaralar orasida tadqiqotchilar valyuta birjalari va umuman tartibga solish texnologiyaning o'zi emas, balki aybdor ekanligini ko'rsatadi [6; 1036-b.].

Kripto mikserlari foydalanuvchilari orasida kichik foiz kiberjinoyatchilardir va bu jinoyatchilar mikserlardan noqonuniy daromadlarini yig'ish uchun foydalanadigan kripto hamyonlari va mablag'larini kripto-fiat birjalariga o'tkazadigan hamyonlar orasidagi aloqani yashirish uchun foydalanadilar [2; 15-b.]. 2022-yilda noqonuniy tashkilotlar tomonidan saqlanayotgan barcha kriptovalyutalarning deyarli 10 foizi mikser orqali yuvilganligi aniqlandi, qimor saytlari va yuqori xavfli birjalar kabi kulrang zonali tashkilotlarga ta'sir qilingan kriptovalyutalarning atigi 0.3 foizi mikserdan o'tkazilgan, tartibga solingan tashkilotlar uchun esa bu ko'rsatkich atigi 0.1 foizni tashkil etadi [2; 16-b.].

Mikserlar va tamblerslar (kriptovalyuta aralashtirgichlari) turli xil noqonuniy faoliyatda, jumladan pul yuvish va kiber hujumlarda tobora ko'proq foydalanilishi bilan regulativ nazorat ortib bormoqda [9; 80-b.]. 2021-yil 6-oktabr kuni AQSh Adliya vazirligi Milliy kriptovalyuta huquqni muhofaza qilish jamoasini e'lon qildi, bu jamoa kriptovalyutaning jinoiy suiste'molini, xususan mikserlar va tamblerslarni tekshirish va jinoiy javobgarlikka tortishga bag'ishlangan [9; 82-b.]. 2022-yil 8-avgustda AQSh Moliya vazirligi Tashqi aktivlarni nazorat qilish idorasi 2019-yildan beri 7 milliard dollardan ortiq kripto yuvish uchun foydalanilgan Tornado Cash kriptovalyuta mikseriga sanksiyalar joriy etdi [9; 83-b.].

Blokcheyn tahlili texnologiyalari huquqni muhofaza qilish organlari uchun muhim vosita sifatida paydo bo'ldi. Kriptovalyuta ba'zan jinoyatchilar tomonidan suiste'mol qilinsa-da, asosiy texnologiya blokcheyn huquqni muhofaza qilish organlariga noyob ustunlik beradi ya'ni shaffoflik [2; 8-b.]. Naqd pul operatsiyalaridan farqli o'laroq, blokcheyn tranzaksiyalari ochiq daftarda qayd etiladi va moliyaviy faoliyatning o'zgarmas va kuzatuvchan yozuvini yaratadi, bu shaffoflik tekshiruvchilarga ilgari tasavvur qilib bo'lmaydigan usullarda pulni kuzatish imkonini beradi [2; 9-b.].

Blokcheyn tahlili platformalari ilg'or statistik modellashtirish, sun'iy intellekt va ma'lumotlar fani usullaridan foydalanib blokcheyn faoliyatini anonim holdan chiqarish va amaliy tushunchalar berish imkonini yaratadi [2; 10-b.]. Ochiq blokcheyndan bir nechta ma'lumotlar nuqtalarini birlashtirish orqali tranzaksiyalarni ma'lum tashkilotlarga bog'lash mumkin va bu regulyatorlar va huquqni muhofaza qilish organlariga muhim sohalarda ko'rinishni ta'minlaydi [2; 10-b.]. Kripto bilan bog'liq jinoyatlarni tekshirishdagi eng muhim qiyinchiliklardan biri blokcheyn tranzaksiyalari real vaqtda sodir bo'lishi va ko'pincha bir necha daqiqa ichida bir nechta yurisdiksiyalarni kesib o'tishidir [2; 11-b.].

Chainalysis kompaniyasi 34 milliard dollar noqonuniy mablag'larni musodara qilishda muhim rol o'ynagan va huquqni muhofaza qilish organlarini raqamli jinoyatchilikdan oldinda bo'lish uchun hal qiluvchi aniqlik va tezlik bilan ta'minlaydi [2; 5-b.]. 2024-yilda noqonuniy kripto faoliyati 40.9 milliard dollarga yetdi va 2025-yilda 51 milliard dollarni oshishi kutilmoqda, fidyeviruslardan firibgarlik va davlat aktyorlarigacha tez harakatlanuvchi tahdidlar resurslarni zo'riqtiradi va jamoatchilik ishonchini pasaytiradi [2; 6-b.].

2023-yilda noqonuniy manzillar xizmatlarga 22.2 milliard dollar qiymatidagi kriptovalyuta yubordi, bu 2022-yilda yuborilgan 31.5 milliard dollardan sezilarli kamayish hisoblanadi [2; 18-b.]. Bu pasayishning bir qismi umumiy kripto tranzaksiya hajmining qonuniy va noqonuniy kamayishi bilan bog'liq bo'lishi mumkin, ammo pul yuvish faoliyatining pasayishi keskinroq bo'lib, umumiy tranzaksiya hajmining 14.9 foiz pasayishiga nisbatan 29.5 foizni

tashkil etdi [2; 18-b.]. Tadqiqotlar 2024-yilda noqonuniy kripto tranzaksiyalari 40.9 milliard dollarni tashkil etganini taxmin qiladi, bu 2023-yildagi 46.1 milliard dollardan kamayish, ammo bu raqam ko'proq noqonuniy manzillar aniqlanganda 51 milliard dollarni oshishi kutilmoqda [2; 20-b.].

Ilgari jinoyatchilar uchun asosiy valyuta bo'lgan Bitcoin o'rnini steyblkoinlar egalladi va hozirda steyblkoinlar barcha noqonuniy kripto tranzaksiyalarining 63 foizini tashkil etmoqda [2; 22-b.]. Moliyaviy sanksiyalar steyblkoinlarga o'tishga olib keldi, chunki ular pul yuvishni osonlashtiradigan tezlik, likvidlik va regulativ ko'r nuqtalarni taklif etadi, bundan tashqari bu aktivlar deyarli bir zumda tranzaksiyalarni ta'minlaydi va narx o'zgarishlari borasidagi xavotirlarni bartaraf etadi [2; 23-b.].

Xalqaro hamkorlik va muvofiqlashtirish kripto-aktivlar tomonidan yaratilgan xavflarga qarshi kurashda eng muhim vositalar qatorida turadi va FATF standartlarining izchil global tatbiq etilishi muhimligi ta'kidlangan [4; 15-b.]. Kriptovalyutalar yordamida pul yuvish va terrorizmni moliyalashtirish xavflarining transmilliy tabiati tufayli tegishli xavfni kamaytirish uchun eng muhim choralar xalqaro darajada muvofiqlashtirishi shart va xalqaro hamkorlik so'rovlaridan yomon natijalar olish xavfi va kompaniyalar tomonidan regulativ arbitraj alohida e'tibor bilan qayd etilgan [4; 16-b.].

Raqamli valyuta va birjalarning chegara bilmasligi mavjud qonunlar va regulatsiyalarning chegaralararo pul yuvish faoliyatini hal qilish uchun yetarli emasligini anglatadi va shuning uchun qo'llanishdagi bir xillikni ta'minlash uchun global regulatsiyalarni uygunlashtirishga shoshilinch ehtiyoj mavjud [1; 1160-b.]. Uygunlashtirish izlash FATF global standart ishlab chiqish ustida ishlayotganda ustuvor vazifa bo'lishi kerak va global standart kriptovalyutalar va blokcheyn texnologiyasi bilan bog'liq pul yuvishga qarshi kurash va terrorizmni moliyalashtirishga qarshi kurash qonunlari va regulatsiyalarining yagona qo'llanishini qo'llab-quvvatlaydi [1; 1162-b.].

BMTning Giyohvand moddalar va jinoyatchilik bo'yicha idorasi kriptovalyutalar yordamida uyushgan jinoyatchilikka qarshi kurash bo'yicha treninglarni ishga tushirdi va jinoyatchilar va terroristlar darknet bozorlari va kriptovalyutalarning anonimligi imkoniyatlaridan qurol, bolalarni suiste'mol qilish materiallari, giyohvand moddalar va kiberjinoyat ekspluatatsiya to'plamlarini sotib olish uchun foydalanishga harakat qilmoqda [7; 30-b.]. 2024-yil mart oyida kriptoaktivlar bilan bog'liq pul yuvish va terrorizmni moliyalashtirish tekshiruvlari bo'yicha qo'llanma nashr etilganidan beri UNODC huquqni muhofaza qilish organlarining kriptoaktivlar bilan bog'liq moliyaviy jinoyatlarni kuzatish, musodara qilish va jinoiy javobgarlikka tortish qobiliyatini mustahkamladi [7; 31-b.].

Xulosa qilib aytganda, kripto-aktivlar orqali pul yuvishga qarshi kurash xalqaro huquqiy mexanizmlarning murakkab va ko'p qirrali tizimini talab qiladi. FATF standartlari, Yevropa Ittifoqining MiCA reglamenti, BMT konvensiyalari va blokcheyn tahlili texnologiyalari birgalikda samarali kurash uchun asos yaratadi. Biroq kripto-aktivlarning tez rivojlanishi va yangi texnologiyalarning paydo bo'lishi davomiy regulativ moslashuvni talab qiladi. Kelajakda davlatlar o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash, regulativ yondashuvlarni uygunlashtirish va texnologik imkoniyatlarni rivojlantirish orqali bu sohadagi samaradorlikni oshirish mumkin.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Al-Tawil, T.N. Anti-money laundering regulation of cryptocurrency: UAE and global approaches // Journal of Money Laundering Control. – 2023. – Vol. 26, No. 6. – P. 1150–1164.
2. Chainalysis. 2024 Crypto Crime Report. – New York: Chainalysis Inc., 2024. – 120 p.
3. European Parliament and Council. Regulation (EU) 2023/1114 on markets in crypto-assets (MiCA) // Official Journal of the European Union. – 2023. – L 150. – P. 40–205.
4. FATF. Updated Guidance for a Risk-Based Approach to Virtual Assets and Virtual Asset Service Providers. – Paris: FATF, 2021. – 110 p.
5. FATF. Virtual Assets Red Flag Indicators of Money Laundering and Terrorist Financing. – Paris: FATF, 2020. – 35 p.
6. Leuprecht, C., Jenkins, C., Hamilton, R. Virtual money laundering: policy implications of the proliferation in the illicit use of cryptocurrency // Journal of Financial Crime. – 2023. – Vol. 30, No. 4. – P. 1036–1054.
7. United Nations Office on Drugs and Crime. Basic Manual on the Detection and Investigation of the Laundering of Crime Proceeds Using Virtual Currencies. – Vienna: UNODC, 2014. – 85 p.
8. Wang, H.M., Hsieh, M.L. Cryptocurrency is new vogue: a reflection on money laundering prevention // Security Journal. – 2024. – Vol. 37. – P. 25–46.
9. Wronka, C. Money laundering through cryptocurrencies – analysis of the phenomenon and appropriate prevention measures // Journal of Money Laundering Control. – 2022. – Vol. 25, No. 1. – P. 79–94.

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR

XI RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI MATERIALLARI

2025-yil, dekabr

Mas'ul muharrir: *F.T.Isanova*
Texnik muharrir: *N.Bahodirova*
Diszayner: *I.Abdihakimov*

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
X Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
1-jild, 11-son (dekabr, 2025-yil). – 92 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2025-yil, 15-dekabr

Barcha huquqlar himoyalangan.
© Science problems team, 2025-yil.
© Mualliflar jamoasi, 2025-yil.